

Stowarzyszenie Neutrum: kim jesteśmy i co robimy?

Autor tekstu: **Czesław Janik**

Rozpoczęty w 1989 r. dynamiczny proces wkraczania Kościoła we wszystkie obszary życia społecznego spowodował pojawienie się oddolnych inicjatyw kontestujących zarówno działania Kościoła hierarchicznego, dążącego do dominacji i wszechobecności w życiu publicznym, jak i nie umiejące znaleźć się w nowej rzeczywistości organy władzy państwowej, wyczekujące na sugestie ze strony hierarchii kościelnej co do sposobu rozwiązywania konkretnych problemów. Ta nowa sytuacja miała ogromny wpływ na zainicjowanie procesu rodzenia się społeczeństwa obywatelskiego, czego przejawem było powstawanie różnych organizacji pozarządowych. Wśród nich pojawiło się w 1990 r. Stowarzyszenie na rzecz Państwa Neutralnego Światopoglądowo „Neutrum”.

Stowarzyszenie „Neutrum” wyróżnia się spośród innych organizacji pozarządowych tym, że skupia w swych szeregach osoby o różnych światopoglądach. Stowarzyszenie działa na rzecz równouprawnienia światopoglądów, przy jednoczesnym zaniechaniu działań na rzecz jakiegokolwiek z nich. Dlatego też, skupiając w swych szeregach wyznawców różnych odłamów chrześcijaństwa, agnostyków, bezwyznaniowców itd., wchodzi w spory z instytucjami państwa wówczas, gdy stosują one praktyki dyskryminacyjne wymierzone w jakikolwiek światopogląd. Stowarzyszenie działa więc w szerszej formule utrudniającej zaliczenie „Neutrum” do jakiegóż opcji światopoglądowej.

Działania Stowarzyszenia przybierały różne formy, zawsze jednak podejmowane były na gruncie obowiązującego prawa i z jego poszanowaniem. W Statucie czytamy, że Stowarzyszenie „Neutrum” działa na rzecz państwa polskiego, w którym ład społeczny oparty jest na demokratycznym kompromisie, neutralności światopoglądowej państwa, wolności jednostki i prawach mniejszości; kościoły i związki wyznaniowe oddzielone są od państwa; prawo nie zależy od reguł i nakazów religii lub światopoglądu; kościoły, związki wyznaniowe i organizacje o charakterze światopoglądowym mają gwarancje swobodnego rozwoju i uczestnictwa we właściwych im sferach życia publicznego; proces wychowania i nauczania w szkołach nieprywatnych oddzielony jest od kościołów i związków wyznaniowych; instytucje państwowe i ich funkcjonowanie mają charakter wyłącznie świecki; nikt nie może być dyskryminowany bądź uprzywilejowany z powodów religijnych lub światopoglądowych; każdy ma prawo zachować w tajemnicy swą przynależność religijną i przekonania.

Założono, że wizję państwa zarysowaną w Statucie, członkowie Stowarzyszenia będą realizowali m.in. poprzez: publiczne ogłaszanie stanowisk w sprawach działań państwa kształtujących sferę stosunków ze związkami wyznaniowymi; wspieranie inicjatyw i zachowań społecznych propagujących zasady rozdziału kościołów i związków wyznaniowych od państwa i neutralności światopoglądowej państwa; organizowanie, zgodnie z prawem, wystąpień obywatelskich; tworzenie i prowadzenie niezależnych ośrodków badania opinii publicznej oraz publikowanie wyników ich prac; formułowanie społecznych projektów aktów prawnych regulujących sferę stosunków między państwem a kościołami i związkami wyznaniowymi oraz wolności, praw i obowiązków obywatelskich dotyczących przekonań.

Pierwsze lata działalności Stowarzyszenia „Neutrum” charakteryzowały zmagania o to, aby w Polsce ideologia komunistyczna nie została zastąpiona doktryną katolicką. Stowarzyszenie działając na rzecz świeckości życia publicznego i respektowania wolności sumienia i wyznania, występowało przeciw stanowieniu praw inspirowanych doktryną religijną, nie odzwierciedlającą postaw moralnych obywateli wyznających inny światopogląd. Protestowało przeciw wspieraniu przez państwo jednej, wybranej wspólnoty religijnej (katolickiej); zabierało głos w sprawie światopoglądowej neutralności obyczaju publicznego; uczyło się demokracji.

Tendencje, które niepokoiły założycieli Stowarzyszenia, umocniły się w Polsce w następnych latach. Codziennosc dostarczała Stowarzyszeniu argumentów uzasadniających pogląd o przekształcaniu się Polski w państwo wyznaniowe prowadzące do łamania sumień. Stowarzyszenie uważało, że każdemu człowiekowi jest dana możliwość przynależenia do wspólnoty religijnej lub areligijnej oraz prawo do swobodnego decydowania w tym zakresie. Taką wolność — zdaniem członków „Neutrum” — może zagwarantować jedynie świeckie,

neutralne światopoglądowo państwo. Uważali, że jest to warunek konieczny demokracji. Łamanie zaś zasad demokratycznego państwa prawa, naruszanie zasady rozdziału Kościoła od państwa spotykało się z protestami członków Stowarzyszenia. Stowarzyszenie „Neutrum” prowadziło działania w związku z wprowadzeniem nauczania religii do szkoły publicznej oraz nowelizacją ustawy antyaborcyjnej. Prezentowało postulaty do projektu nowej Konstytucji RP (przyjętej w 1997 r.), poglądy na konkordat itd.

Głosząc zasadę neutralności światopoglądowej państwa członkowie Stowarzyszenia „Neutrum” uważają, że konstytucyjnie gwarantowana wolność sumienia i wyznania powinna zostać rozwinęta w ustawie wykonawczej o randze ustawy organicznej. W niej powinny być zagwarantowane prawa grupowe i indywidualne wszystkim Kościołom i związkom wyznaniowym oraz niewierzącym. Stowarzyszenie uważa, że taka ustawa, ze względu na znaczenie dla społeczeństwa, powinna zostać przyjęta przez naród w referendum. Wszelkie zmiany jej przepisów powinny posiadać przyzwolenie społeczne i z tego względu również powinny być zatwierdzane przez naród w drodze referendum. Byłaby to w sferze wyznaniowej stabilizacja prawa, która zapewniłaby równe traktowanie działających na terenie RP związków wyznaniowych, a zarazem nie pozwalałaby na praktyki różnicowania czy dyskryminacji ze strony prawa i instytucji państwowych.

Wychodząc z powyższego stanowiska, Stowarzyszenie „Neutrum” jest przeciwne wszelkim umowom ze związkami wyznaniowymi jak i ustawom partykularnym, bowiem automatycznie stwarzają one różnice w sytuacji prawnej i stanie faktycznym innych związków. Dzielą, społeczeństwo. Po 1989 r. nie tylko członkowie „Neutrum” spodziewali się, że budowane polskie demokratyczne państwo prawne zostanie oparte o wypracowane przed laty i dobrze funkcjonujące w startych demokracjach zachodnich standardy praw człowieka i podstawowych wolności, które znalazły wyraz prawny w dokumentach ONZ z 1966 r., w Konwencji Europejskiej z 1950 r. oraz KBWE (przede wszystkim zasady *Aktu Końcowego* z Helsinek z 1975 r.).

Od początku istnienia Stowarzyszenie wydaje nieregularnie Biuletyn „Neutrum”. Publikowana jest w nim korespondencja „Neutrum” z instytucjami państwowymi, wywiady ze znaczącymi postaciami życia publicznego (politykami, naukowcami), wykłady i artykuły dotyczące stosunków państwo-Kościół, różnorodne dokumenty dotychczas niepublikowane. Np. opublikowano wywiady z senatorami RP, K. Sienkiewicz i M. Szyszkowską; z naukowcami: prof. M. Pietrzakiem, prof. W. Osiatyńskim, ks. prof. M. Czajkowskim. W „Dodatku specjalnym” do Biuletynu ukazały się wykłady prof. R. Herzoga, bp. prof. P. Erdő oraz dwa nieznane opinii publicznej dokumenty dotyczące konkordatu. Były to: Projekt Konwencji (Konkordatu) z 1991 r. [tzw. projekt Kościelny] oraz Projekt konkordatu z 1993 r. [tzw. rządowy].

Powstanie „Neutrum” było niezamierzonym efektem wzrostu politycznego znaczenia Kościoła w Polsce po 1989 r. Paradoksem jest, że ta sytuacja przyczyniła się do wyłonienia nowego, nieznanego wcześniej w polskim życiu publicznym podmiotu społecznego — stowarzyszenia działającego na rzecz państwa neutralnego światopoglądowo. Konsekwentne głoszenie tej idei skłaniało inne ugrupowania do zajęcia jasnego stanowiska wobec sprawy uregulowania w nowy sposób stosunków między państwem i Kościołem. To z kolei prowadziło do pluralizacji i krystalizowania się polskiej sceny politycznej. Konflikty, jakie rodziły się w związku ze zmianą społecznej roli Kościoła, stanowiły zagrożenie dla procesów transformacji ustrojowej, ale z drugiej strony były motorem do kształtowania się demokratycznego ładu w państwie polskim.

Stowarzyszenie nie jest organizacją polityczną, nie pretenduje do udziału w sprawowaniu władzy. Popiera natomiast osoby, grupy obywatelskie, instytucje, stowarzyszenia, organizacje oraz podmioty polityczne w zakresie ich działania zbieżnym z celami i zasadami Stowarzyszenia. Działając w zgodzie z przepisami prawa i dobrymi obyczajami, dąży do tego, aby Polska nie stała się ponownie państwem ideologicznym.

„Neutrum” uważa, że przyczyniło się do „zakodowania” w świadomości społecznej zasady neutralności światopoglądowej państwa, zwłaszcza jako zasady konstytucyjnej. Zasada owa jest gwarancją rzeczywistego równouprawnienia wyznań i jednostek w dziedzinie wolności sumienia i wyznania w państwie. Być może fakt wpisania tej zasady do statutów i programów działania ugrupowań politycznych, dominujących w życiu politycznym Rzeczypospolitej Polskiej w pierwszej połowie lat 90. XX wieku (Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej, Ruch Obywatelski Akcja Demokratyczna, Unia Demokratyczna, Unia Wolności, Kongres Liberalno-Demokratyczny, Unia Pracy, Sojusz Lewicy Demokratycznej) jest w jakimś stopniu rezultatem działania „Neutrum”. Za niekwestionowany zaś sukces Stowarzyszenie „Neutrum” poczytuje

sobie fakt obecności od 1990 r. w sferze życia publicznego. Nie upadło (jak wiele innych organizacji), pomimo niechętnego, a niekiedy wręcz lekceważącego stosunku instytucji państwowych i polityków do wszelkich organizacji pozarządowych.

[Artykuł ukazał się w dwumiesięczniku Klubów Dyskusyjnych Lewicy „Forum Klubowe”, nr 14 (6), listopad/grudzień 2003, s. 80-81.]

Czesław Janik

Prezes Stowarzyszenia na Rzecz Państwa Neutralnego Światopoglądowo "Neutrum"

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 01-09-2002 Ostatnia zmiana: 18-12-2003)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2700) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2700>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl